بَابُ مَا جَاءَ فِي تَرَجُّلِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

د حضورﷺ د ویختو منگز کولو باره کښ

فائده: ویختو کښ منگز کول مستحب ده حضورﷺ ددی ترغیب هم ورکړے دے او پخپله به ئی هم په ویختو کښ منگز کوله،امام ترمذیؒ پدی باب کښ پنځه احادیث نقل کړی دی۔

حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مُوسَى الْأَنْصَارِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا مَعْنُ بْنُ عِيسَى قَالَ: حَدَّثَنَا مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: «كُنْتُ أُرَجِّلُ رَأْسَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَنَا حَائِضٌ

حضرت عائشةؓ فرمائی چی ما به د نبیﷺ په ویختو کښ منگز کوله حال دادے چی زه به حائضه ووم۔

فائده: دی حدیث نه علماؤ دا مسئله ثابت فرمائیلی ده چی حائضه په حالت حیض کښ د سړی خدمت کولے شی حیض سره په دی کښ څه کمے نه راځی البته صحبت ورسره ناجائز دے۔

حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ عِيسَى قَالَ: حَدَّثَنَا وَكِيعٌ قَالَ: حَدَّثَنَا الرَّبِيعُ بْنُ صَبِيحٍ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبَانَ هُوَ الرَّقَاشِيُّ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُكْثِرُ دَهْنَ رَأْسِهِ وَتَسْرِيحَ لِحْيَتِهِ، وَيُكْثِرُ الْقِنَاعَ حَتَّى كَأَنَّ ثَوْبَهُ ثَوْبُ زَيَّاتٍ

حضرت انسؓ فرمائی چی حضورﷺ به اکثر په خپل سر مبارک کښ د تیلو استعمال کوو ،او خپله گیره مبارکه به ئی اکثر منگز کوله او په خپل سر مبارک به ئی یوه کپړه اچوله چی هغه به د تیلو د زیاتی د وجے داسی وه گویا چی د تیلی کپړه ده۔

فائده: یعنی د تیلو د وجے نه چونکه کپړے خرابیگی چی دا د حضورﷺ د صفائۍ خلاف وو،دی وجے نه به حضورﷺ یوه کپړه په سر اچوله چی پگړۍ وغیره خرابه نشی۔

حَدَّثَنَا هَنَّادُ بْنُ السَّرِيِّ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْأَحْوَصِ، عَنِ أَشْعَثِ بْنِ أَبِي الشَّعْثَاءِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ مَسْرُوقٍ، عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: «إِنْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيُحِبُّ التَّيَمُّنَ فِي طُهُورِهِ إِذَا تَطَهَّرَ، وَفِي تَرَجُّلِهِ إِذَا تَرَجَّلَ، وَفِي انْتِعَالِهِ إِذَا انْتَعَلَ

حضرت عائشةؓ فرمائی چی حضورﷺ په خپل اودس کولو کښ،منگز کولو کښ،پیزار په خپو کولو کښ(غرض په هر کار کښ) ښے طرف مخکښ کوو یعنی اول ښے طرف منگز کوو بیا گس طرف۔

فائده:ددی دریو ځیزونو کوم چې په حدیث کښ ذکر دی څه قید نشته بلکه حضورﷺ به په هر کار کښ ابتداء د ښی طرف نه خوښه وه۔ دی وجې نه ترجمه کښ د (هر کار) اضافه وشوه۔ او ددی اصل قاعده داده چه کوم کار کښ اصل زینت او شرافت دے د هغې ځې طرف مقدم دے لکه کپړے پیزار وغیره او په ویستو کښ ئې ګس مخکښ دے ۔ او د کوم ځیز چې وجود زینت ندے لکه بیت الخلاء ته تلل وغیره نو پدی کښ ګس مخکښ کول دی په ننوتلو کښ او په راوتلو کښ ښے مخکښ کول دی،په خلاف د جومات چې په دی کښ ناسته شرافت او بزرګی ده نو داخلیدو په وخت ځې ښپه مخکښ کول او په راوتلو کښ ګسه مخکښ کول پکار دی۔

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ قَالَ: حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ حَسَّانَ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُغَفَّلٍ، قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ التَّرَجُّلِ إِلَّا غِبًّا

عبد الله ابن مغفلؓ فرمائی چې حضورﷺ په منګز منع کوله مګر کله کله ۔
فائده:قاضی عیاضؒ فرمائی چې د کله کله نه مراد دریمه ورځ ده ،ابوداؤد شریف کښ د په حدیث کښ د حضورﷺ نه پخپله د روزانه منګز کولو نه منع راغلی ده،علماء فرمائی چې د ممانعت هله دے چې کله څه ضرورت تقاضا کونکے نه وی ورنه څه باک نشته۔

حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَرَفَةَ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ السَّلَامِ بْنُ حَرْبٍ، عَنْ [ص: 54] يَزِيدَ بْنِ أَبِي خَالِدٍ، عَنْ أَبِي الْعَلَاءِ الْأَوْدِيِّ، عَنْ حُمَيْدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَتَرَجَّلُ غِبًّا «

حمید ابن عبد الرحمٰنؒ یو صحابی دے نقل کوی چې حضورﷺ په کله کله منګز کوله۔

باب ما جاء فی شیب رسول الله

د حضورﷺ د سپینو ویختو په باره کښ

فائده:دی باب کښ امام ترمذیؒ اته احادیث نقل کړی۔

"حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو دَاوُدَ قَالَ: أَخْبَرَنَا هَمَّامٌ، عَنْ قَتَادَةَ قَالَ: قُلْتُ لِأَنَسِ بْنِ مَالِكٍ: هَلْ خَضَبَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ؟ قَالَ: «لَمْ يَبْلُغْ ذَلِكَ، إِنَّمَا كَانَ شَيْبًا فِي صُدْغَيْهِ» وَلَكِنْ أَبُو بَكْرٍ خَضَبَ بِالْحِنَّاءِ وَالْكَتَمِ"

قتادةؒ فرمائی چې ما د انسؓ نه تپوس وکړو چې نبیﷺ به نکریزه لګوله ؟ هغوی جواب راکړو چې د نبیﷺ د ویختو سپین والے داسی مقدا ته نه وو رسیدلے چې د نکریزے موقع راغلے وے، سپین والے د حضورﷺ په دواړو ختونو کښ لږ شان وو البته ابوبکرؓ به په کتم او نکریزه باندی رنګ فرمائو۔

فائده: کتم یو قسم واخه دی چی رنګ پری ورکولے کیږی ،بعض فرمائی چی صرف کتم تور وی او دی نکریزی سره ملاؤ شی نو سور شی ،او بعض فرمائی چی کتم شین وی او د نکریزی سره ملاویدو سره تور والی ته مائل وی۔

ملا علی قاریؒ فرمائی چی د غلبے اعتبار دے که غلبه د کتم وی نو تور وی او که غلبه د نکریزی وی نو سور وی ،البته خضاب په دواړو باندی جائز دے البته دی تور نه وی ځکه چی د تور رنګ نه منع راغلی ده۔

« حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مَنْصُورٍ، وَيَحْيَى بْنُ مُوسَى، قَالَا: حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ عَنْ مَعْمَرٍ، عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ أَنَسٍ قَالَ: «مَا عَدَدْتُ فِي رَأْسِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلِحْيَتِهِ إِلَّا أَرْبَعَ عَشْرَةَ شَعْرَةً بَيْضَاءَ»

حضرت انسؓ فرمائی چی ماد نبیﷺ په سر مبارک او ګیره شریفه کښ څوارلس نه زیات سپین ویخته ندی شمارلی۔

فائده: د حضورﷺ سپین ویختی ډیر کم وو البته په تعداد کښ اختلاف دے ددی روایت نه څوارلس معلومیږی بعضو نی وولس اتلس او بعضو نه تقریبًا شل معلومیږی داڅه داسی خاص اختلاف ندے په مختلفو زمانو باندی هم حمل کیدے شی او د شمار په اختلاف باندی هم د سپینو ویختو کموالے د ټولو مقصود دے۔

« حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو دَاوُدَ قَالَ: حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ سِمَاكِ بْنِ حَرْبٍ قَالَ: سَمِعْتُ جَابِرَ بْنَ سَمُرَةَ، وَقَدْ سُئِلَ عَنْ شَيْبِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: «كَانَ إِذَا دَهَنَ رَأْسَهُ لَمْ يُرَ مِنْهُ شَيْبٌ، وَإِذَا لَمْ يَدْهِنْ رُئِيَ مِنْهُ»

حضرت جابرؓ نه چا د حضورﷺ د سپینو ویختو باره کښ سوال وکړو مو هغوی وفرمائیل چی کله به حضورﷺ د تیلو استعمال کوو نو هغه به محسوس کیدل نه ګنی څه سپین والے به ځائے په ځائے محسوس کیدو۔

فائده: د تیلو د استعمال په وخت چونکه ټول ویخته پړقیږی نو د ویختو سپین والے د تیلو په په پړق کښ ګډ وډ شی،

یا دا چی د تیلو په وجه ویخته ونخلی نو سپین ویخته د کمی په وجه پټ شی او تیل نه وی لګولی نو د ویختو د خوریدو په وجه هغه ښکاره وی۔

« حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرِو بْنِ الْوَلِيدِ الْكِنْدِيُّ الْكُوفِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ آدَمَ، عَنْ شَرِيكٍ، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ قَالَ: «إِنَّمَا كَانَ شَيْبُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَحْوًا مِنْ عِشْرِينَ شَعْرَةً بَيْضَاءَ»

حضرت انسؓ فرمائی چی د حضورﷺ سپین ویخته تقریبًا شل وو۔**فائده:**دا مخکښ بیان شو چی دا روایت د نورو څه خلاف ندے،

« حَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْعَلَاءِ قَالَ: حَدَّثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ هِشَامٍ، عَنْ شَيْبَانَ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: قَالَ أَبُو بَكْرٍ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَدْ شِبْتَ، قَالَ: «شَيَّبَتْنِي هُودٌ، وَالْوَاقِعَةُ، وَالْمُرْسَلَاتُ، وَعَمَّ يَتَسَاءَلُونَ، وَإِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ»

ابن عباسؓ فرمائی چه حضرت ابو بکرؓوفرمائیل اے د الله رسولهﷺ ته خو بوڈا شوی(ددی څه وجی ده؟ حالانکه ستا د اعتدال کو دا تقاضا ده چی ته بس ځوان وے،یا ساسو د عمر شریف دا تقاضا ده چه تاسو دی عمر پورے لا ځوان وے؟) حضورﷺ جواب ورکړو چی څه سورت هود، سورت واقعه، سورت مرسلات، سورت عم یتسائلون، سورت اذا الشمس کورت څه بوڈا کڑم۔

فائده:ددی سورتونو قید نشته ددی نه علاوه سورت حاقه، سورت قارعه، سورت غاشیه وغیره ذکر هم راغلے دے مقصود ټول هغه سورتونه دی کومو کښ چی د یروونکو څیزونو ذکر دے لکه قیامت،جهنم،شپیلۍ،د بد بخته خلقو انجام وغیره، دی وجے نه یو حدیث کښ راغلی دی چی حضورﷺ وفرمائیل چی کوم څیزونه ماته معلام دی که دا تاسو ته معلوم شی نو تاسو به خندا ډیره کمه کړئ او اکثر وختونو کښ به ژاړئ تردی چی تاسو به بیبیانو سره ملاقات هم پریگدئ۔(او کما قال)

شرح سنة کښ لیکلی دی چی یو کس ته د حضورﷺ زیارت وشو نو دوی تپوس وکړو :اے د الله رسولهﷺ ماته دا حدیث رارسیدلے دے ''چی سورت هود څه بوڈا کڑم''څه خبره ده؟ حضورﷺ ارشاد وفرمائیو پدی کښ یو آیت دے ''وَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ''یعنی مه دین باندی داسی مستقیم اوسئ څرنگه چی حکم دے او ظاهره ده چه د حکم موافق پوره استقامت ډیر مشکل کار دے ،دی وجے نه صوفیاؤ لیکلی دی چی استقامت د زرگونو کرامتونو نه بهتر دے۔

« حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بِشْرٍ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ صَالِحٍ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ أَبِي جُحَيْفَةَ قَالَ: قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، نَرَاكَ قَدْ شِبْتَ، قَالَ: «قَدْ شَيَّبَتْنِي هُودٌ وَأَخَوَاتُهَا»

ابو جحیفةؓ فرمائی چی خلقو عرض وکړو اے د الله رسولهﷺ تاسو باندی څه کمزوری وغیره د بوڈا والی محسوسیږی حضورﷺ ارشاد وفرمائو زه سورت هود پشان سورتونو کمزورے کڑم۔

فائده:یو حدیث کښ راغلی دی چی حضورﷺ د خپل دولت کدی(تشریف کیخودو ځائے) نه تشریف راوړو او په گیره مبارکه ئی لاس راخکل حضرت ابوبکرؓ او عمرؓ په جومات کښ تشریف فرما وو ابوبکرؓ دا منظر ولیدو نو عرض ئی وکړو اۓ د الله رسولهﷺ زما مور پلار دی ستا نه قربان شی تاسو باندی دومره زر بوڈاوالے راغے دا ئی ووی او په ژړا شو اوښکی ئی روانے شوے۔

حضورﷺ وفرمائیل سورت هود پشان سورتونو زه بوډا کړم۔زمخشریؒ فرمائی چی ما په یو کتاب کښ لیدلی دی چی یو سړے ماښام بلکل تورو ویختو واله ځوان وو شپه په شپه د هغه ویخته بلکل سپین شوی وو خلقو تپوس وکړو نو ده ووی ما د شپے د قیامت منظر لیدلے دے چی خلق په زنځیرونو کښ تړلے کیږی او دوزخ ته غورزولے کیږی دی یری په ما دومره اثر وکړو چی یوه شپه کښ زما حالت داسی کړو۔الله اکبر۔

« حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ قَالَ: أَنْبَأَنَا شُعَيْبُ بْنُ صَفْوَانَ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عُمَيْرٍ، عَنْ إِيَادِ بْنِ لَقِيطٍ الْعِجْلِيِّ، عَنْ أَبِي رِمْثَةَ التَّيْمِيِّ، تَيْمِ الرَّبَابِ قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَعِي ابْنٌ لِي، قَالَ: فَأُرِيتُهُ، فَقُلْتُ لَمَّا رَأَيْتُهُ: «هَذَا نَبِيُّ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَلَيْهِ ثَوْبَانِ أَخْضَرَانِ، وَلَهُ شَعْرٌ قَدْ عَلَاهُ الشَّيْبُ، وَشَيْبُهُ أَحْمَرُ»

ابو رمثه تیمیؒ فرمائی چی زه د حضورﷺ په خدمت کښ حاضر شوم او زما سره زما ځوے هم وو خلقو ما ته حضورﷺ وخودو(چی دا دے غالبًا چی د مخکښ نه به ئی نه پیژندو) ما حضورﷺ ولیدو نو زه سمدستی په دی خبره کولو مجبوره شوم چی دے واقعی د الله نبی دے دغ وخت کښ حضورﷺ دوه شنی کپړے اغوستے وی (یعنی لنګ او څادر دواړه شنه وو) او ددوی په څه ویختو باندی د بوډا والی آثار غالب شوی وو خو د غه ویخته سره وو۔

فائده:منور مخ باندی چی خومره ہیبت،وقار او نورانیت وو ددی په لیدلو سره په د سړی په ژبه بے اختیاره دا الفاظ جاری کیدل چی بے شکه دے د الله رسول دے، بے شکه دا کس دروغجن نشی کیدے وغیره وغیره۔ډیرو صحابهؓ نه دا قسم الفاظ په ابتدائی نظر سره د حدیث په کتابونو کښ نقل دی ،تیر حدیث کښ د حضوراقدسﷺ د سرو ویختو هم ذکر دے دی کښ هم د علماء اختلاف دے چی حضورﷺ خضاباستعمال کړی کنه؟بعضی د خضاب قائل دی هغوی د سُر والے په خضاب باندی محمول کوی ،او بعضے قائل ندی هغوی وائی چی ویخته سپین کیږی نو اول سُر شی او دا هغه سُر والے دے،**د خضاب بحث مستقل راروان دے۔**

« حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَنِيعٍ قَالَ: حَدَّثَنَا سُرَيْجُ بْنُ النُّعْمَانِ قَالَ: حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ سِمَاكِ بْنِ حَرْبٍ قَالَ: قِيلَ لِجَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ: أَكَانَ فِي رَأْسِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شَيْبٌ؟ قَالَ: «لَمْ يَكُنْ فِي رَأْسِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شَيْبٌ إِلَّا شَعَرَاتٌ فِي مَفْرِقِ رَأْسِهِ، إِذَا ادَّهَنَ وَارَاهُنَّ الدُّهْنُ»

حضرت جابرؓ نه چا تپوس وکړو چی د حضورﷺ په سر مبارک کښ سپین ویخته وو؟ هغوی جواب ورکړو چی څو ویخته وو د ویختو په لاره باندی چی د تیل لګولو په وخت به نه ظاهر کیدل۔

فائده: دا روایت بظاهره د هغے روایت خلاف دے کوم چی د انسؓ نه د باب په اول کښ تیر شو لیکن څه خاص اشکال نشته ځکه چی څو ویخته وو چه د تیل لګولو په وخت به په ویختو کښ پټ شول او د تیل نه میلاویدو په وخت به ښکاره شول نو که بعضے روایاتو کښ ددی ذکر نه وی نو څه باک نشته۔

باب ما جاء فی خضاب رسول الله

د حضورﷺ د خضاب فرمائیلو ذکر

فائده:دی باره کښې مختلف روایات دی امام ترمذی څلور روایات دلته ذکر کړی دی ددی مختلفو روایاتو په وجه په علماءو کښې هم اختلاف دے چې حضورﷺ خضاب لګولی یا نه،اکثر علماء په نزد باندی د امام ترمذی میلان هم د حضاب نه استعمال ته دے ،احناف هم دی طرفته مائل دی چنانچه در مختار کښې ددی تصریح کړیده چې د حضورﷺ خضاب نه لګول ډیر صحیح دی ،او امام شامی ددی دا وجه بیان کړې چې د حضورﷺ په ګیره او سر مبارک کښې د امام بخاریؒ په رویت باندی اوولس ویخته سپین وو ۔او بیجوریؒ شافعی شارح شمائل هم ددی قائل دے چې حضورﷺ کله کله خضاب لګولی او اکثر ئی ندی لګولی۔

مسئله: د احنافو په نزد باندی خضاب مستحب دے لیکن دمشهور قول موافق تور خضاب لګول مکروه دی،او د شوافعو په نزد باندی خضاب سنت دے او تور خضاب حرام دے۔

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَنِيعٍ قَالَ: حَدَّثَنَا هُشَيْمٌ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ عُمَيْرٍ، عَنِ إِيَادِ بْنِ لَقِيطٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو رِمْثَةَ قَالَ: أَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَعَ ابْنٍ لِي، فَقَالَ: «ابْنُكَ هَذَا ؟ «فَقُلْتُ: نَعَمْ أَشْهَدُ بِهِ، قَالَ: «لَا يَجْنِي عَلَيْكَ، وَلَا تَجْنِي عَلَيْهِ «قَالَ: وَرَأَيْتُ الشَّيْبَ أَحْمَرَ قَالَ أَبُو عِيسَى:" هَذَا أَحْسَنُ شَيْءٍ رُوِيَ فِي هَذَا الْبَابِ، وَأَفْسَرُ ، لِأَنَّ الرِّوَايَاتِ الصَّحِيحَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمْ يَبْلُغِ الشَّيْبَ. وَأَبُو رِمْثَةَ اسْمُهُ: رِفَاعَةُ بْنُ يَثْرِبِيٍّ التَّيْمِيُّ

ابو رمثهؓ فرمائی چه ما خپل ځوے د ځان سره کړو او د حضورﷺ په مجلس کښې حاضر شوم حضورﷺ وفرمائیل: دا ستا ځوے دے؟ ما وفرمائیل او حضرت دا زما ځوے دے تاسو ددی ګوه وسئ حضورﷺ وفرمائیل دده د جرم بدله په تا نشته او ستا د جرم بدله په ده نشته(وضاحت رازی) ابو رمثهؓ فرمائی چی ما د حضورﷺ بعضی ویکته سره ولیدل امام ترمذی فرمائی د خضاب باره کښې دا حدیث د ټولو نه صحیح او واضح دے۔

فائده:زمانه جاهلیت دستور وو چې ځوے به د پلار په جرم کښې نیولے کیدو،ابو رمثهؓ ددی قاعدے په وجه عرض وکړو چې که چرته ددی خبری ضرورت راشی نو چې تاسو ګواه ئې چې واقعی دا زما ځوے دے،حضورﷺ د زمانه جاهلیت دا رسم رد کړو او وئی فرمائیل چې د اسلام دا قاعده نده چې جرم به یو کوی او سزا به بل څکی۔''ولاتزر وازرة وزراخریٰ'' څوک هم د بل د بوجھ زمه دار ندی۔

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبِي، عَنْ شَرِيكٍ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ مَوْهَبٍ قَالَ: سُئِلَ أَبُو هُرَيْرَةَ: هَلْ خَضَبَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ؟ قَالَ: «نَعَمْ «قَالَ أَبُو عِيسَى:" وَرَوَى أَبُو عَوَانَةَ هَذَا الْحَدِيثَ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَوْهَبٍ، فَقَالَ: عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ

ابو هریرهؓ نه چا تپوس وکړو چی حضورﷺ خضاب لګولی وو ؟دوی وفرمائیل او لګولی وو۔

حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ هَارُونَ قَالَ: أَنْبَأَنَا النَّضْرُ بْنُ زُرَارَةَ، عَنْ أَبِي جَنَابٍ، عَنْ إِيَادِ بْنِ لَقِيطٍ، عَنِ الْجَهْدَمَةِ، امْرَأَةِ بِشْرِ ابْنِ الْخَصَاصِيَّةِ، قَالَتْ: «أَنَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْرُجُ مِنْ بَيْتِهِ يَنْفُضُ رَأْسَهُ وَقَدِ اغْتَسَلَ، وَبِرَأْسِهِ رَدْعٌ مِنْ حِنَّاءٍ «أَوْ قَالَ: «رَدْغٌ «شَكَّ فِي هَذَا الشَّيْخُ

جهذمه کومه چی د بشیر ابن خصاصیه بی بی ده چی ما حضورﷺ د مکان نه په بهر تشریف راوړو ولیده چی حضورﷺ غسل کړے وو ځکه ئی سر مبارک ځنډه او په سر مبارک ئی د نکریزے اثر وو۔

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ: حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عَاصِمٍ قَالَ: حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ قَالَ: حَدَّثَنَا حُمَيْدٌ، عَنْ أَنَسٍ قَالَ: «رَأَيْتُ شَعْرَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَخْضُوبًا «
قَالَ حَمَّادٌ: وَأَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَقِيلٍ قَالَ: «رَأَيْتُ شَعْرَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عِنْدَ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ مَخْضُوبًا «

حضرت انسؓ فرمائی چی ما د حضورﷺ ویخته مبارک خضاب شده ولیدل۔
فائده: د حضور اقدسﷺ په خضاب کښ مختلف روایات دی لکه چه تفصیلی ذکر شوی دی لیکن پدی روایت کښ یو خاص اشکال دے هغه دا چی ددی نه مخکښ باب اول حدیث کښ پخپله انسؓ د خضاب نفی کوی لیکن که دواړه روایات صحیح شی نو په مختلفو وختونو محمول کیدے شی ۔

باب ما جاء فی کحل رسول الله

د حضورﷺ د رنجو باره کښ

فائده: په سترګو کښ رنجه لګول مستحب دی سړی له پکار دی چی س ثواب په نیت په سترګو کښ رنجه لګوی دی سره د سترګو د فائدے سره سره د اتباع سنت ثواب هم دے۔امام ترمذیؒ په دی باب کښ پنځه احادیث ذکر کړی۔

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ حُمَيْدٍ الرَّازِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ الطَّيَالِسِيُّ، عَنْ عَبَّادِ بْنِ مَنْصُورٍ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «اكْتَحِلُوا بِالْإِثْمِدِ فَإِنَّهُ يَجْلُو الْبَصَرَ، وَيُنْبِتُ الشَّعْرَ «وَزَعَمَ «أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَتْ لَهُ مُكْحُلَةٌ يَكْتَحِلُ مِنْهَا كُلَّ لَيْلَةٍ ثَلَاثَةً فِي هَذِهِ، وَثَلَاثَةً فِي هَذِهِ «

ابن عباسؓ فرمائی چه حضورﷺ ارشاد وفرمائیو چی د اثمد رنجه په سترګو کښ اچوئ ځکه چی دا د سترګو رڼا سِوا کوی او بانړه هم ډیر راخیژوی او دا هم فرمائی چی د حضورﷺ یو رنجودان وو چی د هغې نه به ئی درے درے سلائی هره شپه لګول۔

فائده: اثمد د یو خاص رنجو نوم دے چی تور سُربیخن وی مشرق ملکونو ،بعض اکابر ددی نه اصبهانی رنجه مراد اخلی او بعضو توتیا خودلے دے،علماء فرمائی چی ددی نه مراد تندرستی سترګی دی او هغه څوک چی په هغوی باندی سم رازی کنه بیماری سترګی په دی سره ډیری دردیږی،د رنجو د اوده کیدو په وخت

لگول ډېر فائده مند دی ،چې په سترګو کښې ډېر وخت پورې پاتې شي او په رګونو کښې سرایت دې وخت کښې ډېر کوي ،بعضو روایاتو کښې د درے درے سلائی لګول په هر سترګه کښې راغلی دی لکه چې تیر شو او په بعضو کښې په څۓ سترګه کښې درے او په ګڅه کښې دوه راغلی دی ، دا په مختلفو وختونو باندی حمل دی چې بعضې وخت به ئې داسی لګول او بعضې وخت داسی۔

حافظ ابن حجرؒ او ملا علی قاریؒ وغیره حضراتو اول صورت راجح کړے دے او د حضورﷺ نه هم په ډېرو روایاتو کښې اول صورت نقل کړے شوے دے لکه چې آئنده رازی۔

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الصَّبَّاحِ الْهَاشِمِيُّ الْبَصْرِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ مُوسَى قَالَ: حَدَّثَنَا إِسْرَائِيلُ، عَنْ عَبَّادِ بْنِ مَنْصُورٍ، (ح) وَحَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ قَالَ: حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبَّادُ بْنُ مَنْصُورٍ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَكْتَحِلُ قَبْلَ أَنْ يَنَامَ بِالْإِثْمِدِ ثَلَاثًا فِي كُلِّ عَيْنٍ «وَقَالَ يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، فِي حَدِيثِهِ: «إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَتْ لَهُ مُكْحُلَةٌ يَكْتَحِلُ مِنْهَا عِنْدَ النَّوْمِ ثَلَاثًا فِي كُلِّ عَيْنٍ

ابن عباسؓ فرمائی چې حضورﷺ به د اوده کیدو نه مخکښې په هره سترګه کښې د اثمد رنجو نه درے درے سلائی لګول،او یو روایت بل هم د ابن عباسؓ نه نقل دے چې د نبیﷺ سره یوه رنجو دان وو چې د هغې نه به ئې د اوده کیدو په وخت په سترګه کښې درے درے سلائی لګول۔

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَنِيعٍ قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَزِيدَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ جَابِرٍ هُوَ ابْنُ عَبْدِ اللَّهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «عَلَيْكُمْ بِالْإِثْمِدِ عِنْدَ النَّوْمِ، فَإِنَّهُ يَجْلُو الْبَصَرَ، وَيُنْبِتُ الشَّعْرَ «

حضرت جابرؓ فرمائی چې حضورﷺ وفرمائیل چې اثمد رنجه خوامخا لګوۓ دا نظر تیزوی او بانړه راخیژوی۔

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ قَالَ: حَدَّثَنَا بِشْرُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُثْمَانَ بْنِ خُثَيْمٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ خَيْرَ أَكْحَالِكُمُ الْإِثْمِدُ، يَجْلُو الْبَصَرَ، وَيُنْبِتُ الشَّعْرَ «

ابن عباسؓ فرمائی د حضوراقدسﷺ ارشاد دے چې ستاسو په ټولو رنجو کښې د اثمد رنجه بهترین رنجه دی دا نظر تیزوی او بانړه راخیژوی۔

فائده: دی حدیث په راویانو کښې د بشرابن مفضل په باره کښې علماءو لیکلی دی چې دده معمول روزانه د څلور سوه ۴۰۰ رکعاتو نفلو او یوه ورځ روژه او بله ورځ افطار ئې همیشه معمول وو۔

حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُسْتَمِرِّ الْبَصْرِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَبْدِ الْمَلِكِ، عَنْ سَالِمٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «عَلَيْكُمْ بِالْإِثْمِدِ، فَإِنَّهُ يَجْلُو الْبَصَرَ، وَيُنْبِتُ الشَّعْرَ

حضرت ابن عمرؓ هم د حضور اقدسﷺ دا ارشاد نقل کړے دے چې حضورﷺ وفرمائیل چې اثمد رنجه خوامخا لګوۓ دا نظر تیزوی او بانړه راخیژوی۔

فائده: دی ټولو روایاتو کښ د اثمد لګولو ترغیب راغلے دے لیکن ددی نه هغه سترګی مراد دی د کومو چی موافق راشی کنی د بعضے عوارضو د وجے نه بعضے خلقو باندی دا سم نه رازی لکه چی مخکښ تیر شو، علماء ددی ارشاداتو او معمولاتو وجه دا بیان کړیده چی چی رنجه لګول سنت دی او خاص طور اثمد ډیر بهتر دی لهذا که د اثمد نه علاوه نور رنجه ولګولے شی نو هم به سنت ادا شی البته فضیلت ددی دے۔

باب ما جاء في لباس رسول الله

د حضور ﷺ د لباس ذکر

فائده: دی باب کښ امامؒ شپاړس احادیث نقل کړی،لباس باره کښ علماء فرمائی چی د سړی لباس بعضی **واجب** وی بعضی **مستحب** وی بعضی **حرام** وی بعضی **مکروه** بعضی **مباح۔** سړی دپاره د لباس استعمالولو ددی مندوباتو طرفته رغبت او د مکروهاتو نه اجتناب پکار دے ۔**واجب** هغه لباس دے چی په هغې سره عورت پټولے شی،**مستحب/مندوب** هغه دے چی په شریعت کښ د هغې ترغیب راغلے وی لکه بهترینه کپړه د اخترونو په ورځ او سپینه کپړه د جمعې په ورځ۔**مکروه** چی د هغې د نه استعمال په باره کښ ترغیب راغلے وی لکه د مالدار همیشه شلیدلی/زړی کپړے اغوستل،**حرام** چی د هغې د اغوستلو نه منع راغلی وی لکه د سړی د پاره د ریخمو کپړے بغیر د عذر نه استعمالول۔

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ حُمَيْدٍ الرَّازِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا الْفَضْلُ بْنُ مُوسَى، وَأَبُو تُمَيْلَةَ، وَزَيْدُ بْنُ حُبَابٍ، عَنْ عَبْدِ الْمُؤْمِنِ بْنِ خَالِدٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُرَيْدَةَ، عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ، قَالَتْ: «كَانَ أَحَبُّ الثِّيَابِ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْقَمِيصَ

حضرت ام سلمهؓ فرمائی چی حضور ﷺ به په ټولو کپړو کښ قمیص ډیر غوره کوو/خوښو۔

فائده: د حضور ﷺ د قمیص ډیر غوره کولو وجهے علماء لیکلی دی ،بعض فرمائی چی ددی سره بدن په خه طریقه سره پټیګی بخلاف د لنګ وغیره،بعض فرمائی چی د قیمت د کم والی په وجه او په بدن باندی د بوجهـ نه کیدو د وجهے بخلاف د څادر وغیره،د بعضو رائے ده چی ددی سره تکبر نه رازی په خلاف د بعضی نورو کپړو۔

د بنده(حضرت شیخ زکریاؒ)په نزد باندی ددی وجه بظاهر داده چی ددی سره ستر عورت هم په خه طریقه کیږی او دی سره سره ښائیست او زینت هم خه وی په خلاف د نورو کپړو چی یا په ښائیست کښ کمے پاتی کیږی لکه لنګ یا په ستر کښ لکه څادر وغیره،ددی باب اتم حدیث بظاهره ددی مخالف دے د هغې سره تطبیق به هلته بیان شی۔

حَدَّثَنَا زِيَادُ بْنُ أَيُّوبَ الْبَغْدَادِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو تُمَيْلَةَ، عَنْ عَبْدِ الْمُؤْمِنِ بْنِ خَالِدٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُرَيْدَةَ، عَنْ أُمِّهِ، عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ، قَالَتْ: «كَانَ أَحَبَّ الثِّيَابِ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَلْبَسُهُ الْقَمِيصُ» قَالَ:" هَكَذَا قَالَ زِيَادُ

بْنُ أَيُّوبَ، فِي حَدِيثِهِ: عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُرَيْدَةَ، عَنْ أُمِّهِ، عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ، وَهَكَذَا رَوَى غَيْرُ وَاحِدٍ، عَنْ أَبِي تُمَيْلَةَ مِثْلَ رِوَايَةِ زِيَادِ بْنِ أَيُّوبَ، وَأَبُو تُمَيْلَةَ يَزِيدُ فِي هَذَا الْحَدِيثِ عَنْ أُمِّهِ وَهُوَ أَصَحُّ"

دغه شان د امه سلمةؓ نه هم بعضو دا نقل کړی دی چه د حضورﷺ په کپړو کښ د ټولو نه زیات قمیص خوښ وو۔

فائده: ملا علی قاریؒ د دمیاطی نه نقل کړی دی چی د حضورﷺ د قمیص د وړی نه جوړ ووچی ډیر اوږد هم نه وو او نستونړی ئی هم ډیر اوږده نه وو، **بیجوری** نقل کړی دی چی د حضورﷺ سره صرف یو قمیص وو ،او د عائشےؓ نه ئی نقل کړی دی چی د حضورﷺ معمول د سحر د خوراک نی د ماښام د پاره کیخودل نه وو او نه د ماښام نه د سحر د پاره ،او څه کپړے قمیص،څادر ،لنگ یا پاۓزار دوه جوړے نه وو۔ **مناوی** دحضرت ابن عباسؓ نه نقل کړی دی چی د حضورﷺ قمیص ډیر اوږد نه وو او نه ئی نستونړی ډیر اوږده وو۔ یو بل حدیث کښ د ابن عباسؓ نه نقل کړی دی چی د حضورﷺ قمیص به د زنگونانو نه اوچت وو ۔علامه **شامیؒ** لیکلی چی د پنډۓ د نیمے پورے پکار دے۔

» حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَجَّاجِ قَالَ: حَدَّثَنَا مُعَاذُ بْنُ هِشَامٍ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ بُدَيْلٍ يَعْنِي ابْنَ مَيْسَرَةَ الْعُقَيْلِيِّ، عَنْ شَهْرِ بْنِ حَوْشَبٍ، عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ يَزِيدَ قَالَتْ: «كَانَ كُمُّ قَمِيصِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى الرُّسْغِ»

حضرت اسماءؓ فرمائی چی د حضورﷺ د قمیص نستونړی تر مړوند پورے وو۔

فائده: دا حدیث بظاهره د هغے حدیث خلاف دے کو کښ چی د نستونړو د مړوند نه لاندی پوری وارد شوے دی ۔علماء دا روایات په یو څو طریقو سره جمع کړی دی، **اول** دا چی د اوقاتو په اختلاف باندی حمل شی چی کله داسی وو او کله هاغسی۔ **دویم** داچی نستونړوی به کله راغوند(چوړړی) وو نو د مړوند پوری او چی کله به سیدها وو نو د مړوند نه لاندی پوری، بعضو دا صرف په اټکل باندی حمل کړیدی بیا څه اشکال نشته، **مولانا خلیل احمد صاحبؒ** په بذل المجهود کښ لیکلی دی چی د مړوند پوری روایات په افضلیت باندی محمول دی او سیوا والا په جواز باندی ،**علامه جزریؒ** لیکلی دی چی د قمیص نستونړی د مړوند پوری سنت دی او د قمیص نه علاوه چوغه وغیره کښ د مړوند نه لاندی پوری خو چی په گوتو باندی نه اوړی۔

حَدَّثَنَا أَبُو عَمَّارٍ الْحُسَيْنُ بْنُ حُرَيْثٍ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ قَالَ: حَدَّثَنَا زُهَيْرٌ، عَنْ عُرْوَةَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ قُشَيْرٍ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ قُرَّةَ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: أَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي رَهْطٍ مِنْ مُزَيْنَةَ لِنُبَايِعَهُ، وَإِنَّ قَمِيصَهُ لَمُطْلَقٌ، أَوْ قَالَ: زِرُّ قَمِيصِهِ مُطْلَقٌ، قَالَ: فَأَدْخَلْتُ يَدِي فِي جَيْبِ قَمِيصِهِ فَمَسِسْتُ الْخَاتَمَ

قره ابن ایاسؓ فرمائی چی زه د حضوراقدسﷺ په خدمت کښ د قبیله مزینه د یو جماعت سره د بیعت(لاس نیوے)د پاره حاضر شوم نو د حضورﷺ د قمیص بټن(صدف)پرانستے وو ما ددویﷺ په گریوان کښ لاد دننه کړو او د برکت دپاره می مهر نبوت باندی لاس راخکو۔

فائده:ددویؓ حاضری چی کوم وخت وشوه نو د حضورﷺ گریوان کهولاو وو په داسی حالت کښ ددویؓ زیارت وشو د محبت سره دا ضروری ده چی د محبوب هره ادا په زړه کښ ځائے وکړی **عروهؒ** کوم چی ددی حدیث راوی دے فرمائی چی ما معاویه او د هغه ځوی لره کله هم د گریوان بټنی لگولی ندی لیدلی که گرمی به وه او که سړزی همیشه به ئی بټنی پرانستے وے۔ددی حضراتو په په برکت باندی نن د حضورﷺ هره ادا د یو یو امتی سره محفوظه ده۔(جزاهم الله عنا وعن سائر الامة احسن الجزاء)

حَدَّثَنَا عَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْفَضْلِ قَالَ: حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ حَبِيبِ بْنِ الشَّهِيدِ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَرَجَ وَهُوَ يَتَّكِئُ عَلَى أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ عَلَيْهِ ثَوْبٌ قِطْرِيٌّ قَدْ تَوَشَّحَ بِهِ، فَصَلَّى بِهِمْ. وَقَالَ عَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ: قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ الْفَضْلِ: سَأَلَنِي يَحْيَى بْنُ مَعِينٍ عَنْ هَذَا الْحَدِيثِ أَوَّلَ مَا جَلَسَ إِلَيَّ، فَقُلْتُ: حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، فَقَالَ: لَوْ كَانَ مِنْ كِتَابِكَ، فَقُمْتُ لِأُخْرِجَ كِتَابِي فَقَبَضَ عَلَى ثَوْبِي ثُمَّ قَالَ: أَمْلِهِ عَلَيَّ، فَإِنِّي أَخَافُ أَنْ لَا أَلْقَاكَ، قَالَ: «فَأَمْلَيْتُهُ عَلَيْهِ، ثُمَّ أَخْرَجْتُ كِتَابِي فَقَرَأْتُ عَلَيْهِ»

حضرت انسؓ فرمائی چی حضورﷺ په اسامهؓ تکیه لگولی وه د مکان نه بهر ئی تشریف راوړو دغه وخت په حضورﷺ باندی یوه یمنی گل شوی کپړه وه چی حضورﷺ اغوستی وه حضورﷺ بهر راغۍ او صحابه له ئی مونځ وکړو۔

فائده:دا قصه د حضورﷺ د بیمارۍ ده لکه چی دارقطنی ددی تصریح کړیده ددی وجے نه حضورﷺ په اسامهؓ باندی تکیه لگولی وه او غالبه داده چی د مرض الوفات قصه ده دا قسم واقعات په هغې کښ پیښ شوی وو،د حضورﷺ په څه شی باندی تکیه لگولو باب کښ به هم دا حدیث راشی، ددی حدیث متعلق امام ترمذیؒ یوه عجیبه قصه نقل کړیده ددی نه دحضراتو محدثینو د حدیثو سره انتهائی شوق او د دنیا بے ثباتی معلومیږی۔"محمد ابن الفضلؒ فرمائی چی یحیٰ ابن معینؒ (چی د حدیثو لوے امام دے تر دی چی بعضی علماء لیکی چی دهٔ لا لاکهه حدیثونه په خپل لاس لیکلی) ددی حدیث زمانه په ناسته تپوس وکړو ما اوروول شروع کړل ده اووی چه که د کتاب نه ئی راته واوروۍ زما به دیر اطمینان راشی زه د کتاب پسی پاسیدل نو ده زما لمن ونیوله او وئی وئیل اول ئی راته په حفظ ووائی د مرگ او ژوند پته نه لگی ممکنه ده چی بیا ملاؤ شو یا نه چی کتاب وگوری بیا به ئی دوباره واوروۍ ،**محمد ابن الفضلؒ** فرمائی اول ما په یادو واورووو بیا مِ کتاب راوړو او د کتلو نه مِ ورته واورووو۔**الله اکبر** دوی ته د دواړو د ژوند دومره قدرے اطمنان نه وو چی د دننه نه کتاب راوړو پوره د ژوند یقین وے او د حدیث د فوت کیدو یوه لری خطره ئی هم خوښه نه کړه۔

» .حَدَّثَنَا سُوَيْدُ بْنُ نَصْرٍ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ إِيَاسٍ الْجُرَيْرِيِّ، عَنْ أَبِي نَضْرَةَ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا اسْتَجَدَّ ثَوْبًا سَمَّاهُ بِاسْمِهِ عِمَامَةً أَوْ قَمِيصًا أَوْ رِدَاءً، ثُمَّ يَقُولُ: «اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ كَمَا كَسَوْتَنِيهِ، أَسْأَلُكَ خَيْرَهُ وَخَيْرَ مَا صُنِعَ لَهُ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهِ وَشَرِّ مَا صُنِعَ لَهُ»
حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ يُونُسَ الْكُوفِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا الْقَاسِمُ بْنُ مَالِكٍ الْمُزَنِيُّ، عَنِ الْجُرَيْرِيِّ، عَنْ أَبِي نَضْرَةَ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَحْوَهُ

ابوسعید خدریؓ فرمائی چی کله به حضور اقدسﷺ نوی کپړه اغوستله نو د خوشحالئ د اظهار د پاره به ئی د هغې نوم اغیستلو مثلًا الله الله قمیص راکړو دغه شام پگړئ څادر وغیره بیا به ئی دا دعا فرمائیله:**اللهم لک الحمدُ کما کسَوتَنِیهٖ،اسئَلُکَ خیرَه وخیرَما صُنِعَ له و اَعوذُبِکَ مِن شره وشرِما صنع له۔** ترجمه:اے الله ستا دپاره ټول تعریفونه دی او ددی کپړی په راکولو ستا شکر دے یا الله ستا نه ددی کپړے خیر غواړم (چی خراب او ضائع نشی)او د هغې مقاصدو خیر غواړم د کوم د پاره چی دا جوړه شوی ده،او خاص ستا نه ددی کپړے د شر نه پناه غواړم او د هغې څیزونو د شر نه پناه غواړم چا د پاره چی دا جوړه شوی ده د کپړے خیر او شر خو ښکاره دےاو د کوم څیز دپاره چی جوړه شوی وی مثلًا گرمی یخنی ښائست وغیره ،د کوم غرض دپاره چی جوړه شوی وی د هغې خیر لکه د الله په رضا کښ استعمال شی په عبادت کښ مددگار شی او شر/بدی ئی داده چه د الله په نافرمانئ کښ استعمال شی او عجب او تکبر پیدا کړی وغیره۔

» حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ قَالَ: حَدَّثَنَا مُعَاذُ بْنُ هِشَامٍ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: «كَانَ أَحَبَّ الثِّيَابِ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَلْبَسُهُ الْحِبَرَةُ»

حضرت انسؓ فرمائی چی د حضورﷺ گل دار یمنی څادر په کپړو کښ دیر خوښ وو۔

فائده: د حدیث په ظاهره د باب د مخکښ حدیث مخالف دے کوم کښ چی د قمیص د ټولو نه د خوښ والی ذکر راغلے وو،علماءؒ ددی مختلف توجیهات بیان کړی ،د ټولو نه آسان دادے چی دواړه ډیر خوښ وو هغه هم او دا هم څه منافات نشته ۔یا دا چی د اغوستو په کپړو کښ قمیص ډیر خوښ وو او د پسروَلو په کپړو کښ څادر ئی ډیر خوښ وو۔ بعض خلقو د ثبوت په لحاظ باندی دا حدیث ډیر قوی خودلے دے ۔بعضو اول حدیث د اقسامو د لباس نه گرزولے دے یعنی د کپړو په ټولو قسمونو کښ قمیص ډیر خوښ وو او دا حدیث ئی د رنگ د اقسامو نه گرزولے دے یعنی د رنگ په اعتبار به ئی منقش(رنگدار)څادر ډیر خوښ وو،بعضی وائی چی دا څادری په شین رنگ واله وی ۔او په رنگونو کښ ئی شین رنگ ډیر خوښ وو ځکه چی د جنت کپړے به هم شین رنگ والا وی ۔

حَدَّثَنَا مَحْمُودُ بْنُ غَيْلَانَ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ قَالَ: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَوْنِ بْنِ أَبِي جُحَيْفَةَ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: «رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَلَيْهِ حُلَّةٌ حَمْرَاءُ كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى بَرِيقِ سَاقَيْهِ» قَالَ سُفْيَانُ: أُرَاهَا حِبَرَةً

ابو جحیفهؓ فرمائی چی ما نبیﷺ ولیده چی سره جوړه ئی اغوستی وه د حضورﷺ د دواړه پنډو چمک گویا چی وس هم زما مخے ته دے سفیان کوم چی ددی حدیث راوی فرمائی ماته چی ځومره معلومه ده دغه سره جوړه منقشه(رنگداره/گل داره) وه۔

فائده:دا قصه د حجة الوداع ده لکه چه د بخاری وغیره په روایت کښ تصریح موجود ده۔سفیانؒ ددی روایت مراد منقش جوړه ځکه بیانوی چی د سری جوړے نه ممانعت راغلے دے ،ددی وجے نه د علماء په دی کښ اختلاف دے د احنافو په کښ هم مختلف اقوال دی ،دټولو په اول باب کښ هم ذکر شوی چی پدی کښ تفصیل دے چی د کپړے د تعین نه وروستو د علماء نه تحقیق کولے شی ،دحضرت قطب ارشاد مولانا گنگوهیؒ په فتاویٰ کښ په کثرت سره دا مضمون شته چی سره جوړه د سړو دپاره د فتویٰ په رو سره جائز ده خو د تقویٰ په لحاظ سره پریخودل پکار دی ځکه چی د علماء اختلاف پکښ دے۔

« حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ خَشْرَمٍ قَالَ: حَدَّثَنَا عِيسَى بْنُ يُونُسَ، عَنْ إِسْرَائِيلَ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ قَالَ: «مَا رَأَيْتُ أَحَدًا مِنَ النَّاسِ أَحْسَنَ فِي حُلَّةٍ حَمْرَاءَ مِنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، إِنْ كَانَتْ جُمَّتُهُ لَتَضْرِبُ قَرِيبًا مِنْ مَنْكِبَيْهِ»

حضرت براءؓ فرمائی چی ما یو سرے جوړے والا د حضورﷺ نه ښائسته ندے لیدلے دغه وخت د حضورﷺ زلفی مبارکی د حضورﷺ د اوږو نزدی رارسیدے۔

فائده:دا حدیث په اول باب کښ ذکر شوے دلته د سرے جوړے د ذکر په وجه مکرر ذکر شو۔

ابو رمثهؓ فرمائی چی ما حضور اقدسﷺ دوه شنے څادری اغوستو والا لیدلے دے۔

فائده:دا حدیث مخکښ ذکر شوے د لباس په وجه په دی باب کښ مختصر مکرر ذکر شو۔

قیله بنت مخرمهؓ فرمائی چی ما حضورﷺ په داسی حالت کښ ولیدو چی په حضورﷺ باندی دوه زاړه لنگونه وو چی په زعفرانو باندی رنگ شوی وو ،لیکن د زعفرانو اثر په هغے باندی باقی نه وو پاتی شوے په دی حدیث کښ اوږده قصه ده۔

فائده:په زعفرانو رنگ شوی کپړو نه په حدیث کښ منع راغلے دی وجے نه په حدیث کښ اشاره وکړه چی د زعفرانو اثر باقی نه وو پاتی شوے چی د هغے احادیثو سره اختلاف واقع نشی۔

د حضور زاړه دوه څادرے اغوستل د تواضع د وجے وو ددی وجے نه صوفیاؤ د تنګدستۍ حالت اختیار کړے چی دا تواضع طرفته وړونکے دے او د تکبر نه لرے کوونکے دے لیکن ورسره دا خبره هم ده چی که دا مقصود حاصل نه وی نو بیا دا حالت محمود ندےلا دا چی په ځائے ددی نفع ورته نقصان ملاؤ شی ،لکه چی په دی زمانه کښ کیږی او اکثر دغه اظهار د غربۍ د کمال ذریعه جوړولے شی او په زبان حال سره سوال وی۔دحضرت ابوالحسن شاذلیؒ چی په لویو صوفیاؤ کښ دے قصه مشهوره ده چی دے یوه ورځ په انتهائی ښائسته کپړے اغوستے وے یو غریب حاله پری اعتراض وکړو نو دوی جواب ورکړو "زما د حالت د الله تعالیٰ حمد وشکر ظاهر کوی او ستا دا حالت د سوال صورت جوړیږی ته په زبان حال سره د خلقو نه سوال کوی"۔الغرض په نیت د تواضع ښائسته لباس نه اغوستل افضل دی خو په شرط ددی چی څه بل نقصان طرفته ده ونه رسوی۔

ددی بالمقابل که څه بل دینی مصلحت مقتضی وی ،مثلًا د یو مخلص هدیه والا دلداری مقصود وی یا څه بل دینی مصلحت په دی باندی مرتب کیږی نو عمده لباس اغوستل بهتر او مستحب گرزی۔

نبیﷺ یو ځل د اووه ویش اوښو په بدل کښ یوه جوړه اغیستے وه او اغوستلے ئی وه ۔البته دا ضرور ده چی دا یوه وقتی او عارضی شے وو کنی عام لباس به د نبیﷺ انتهائی معمولی وو۔ددی وجے نه د اکثر مشائخو د تصوف دا معمول دے ،البته د حضرات نقشبندیه او شاذلیه معمول د عمده لباس راروان دے او د صورت د سوال نه د تحفظ رعایت ئی اهم گرزولے لکه چی ابو الحسن شاذلی افرمائیل۔

د نفس د دهوکے نه ځان ساتل دواړه طرفته ضروری دی په شکسته حالت کښ شهرت او د تواضع په اظهار کښ ریا، او په عمده لباس کښ تکبر خطرناک امور دی۔

په حدیث کښ اوږده قصه ده چی د هغې د حضورﷺ د لباس سره تعلق نشته دی وجے نه امام ترمذیؒ د اختصار دوجے پریخوده قصه تقریبًا دوه صفحے ده شراحو هم اختصارًا پریخے ده په دی کښ د قیله د ابتدائی اسلام قصه او کیفیت دے ،البته په مشهور رویت کښ دا هم دی چی حضورﷺ په دی غریبانه لباس کښ تشریف فرما وو ،د کهجورے یوه څانګه د حضورﷺ په لاس کښ وه یو کس حاضر شو او د حضورﷺ دا غریبانه حالت ئی ولیده نو د رعب دوجے نه په رپیدو شو،حضورﷺ دده حالت پخپله ولیده یا بل چا ورته ووی نو حضورﷺ وفرمائیل سکون اختیار که! د حضورﷺ دا فرمائیل وو چی دده نه یره وغیره ټوله ختمه شوه۔

بعضے احادیثو نه دا قصه پخپله د قیلے معلومیږی۔لکه چی امام ترمذیؒ د حضورﷺ د نشست په بیان کښ ددی لګ ذکر هم کړے دے او د قیلے طرفته ئی د قصے نسبت کړے دے لکه چی د حضورﷺ د نشست د باب په بیان کښ رازی۔

حضرت ابن عباسؓ فرمائی چی حضورﷺ به فرمائیل چی سپینی کپړے اختیاروئ دا د بهترین لباس نه دی ،سپینے کپړے په ژوندون اغوندئ او په سپینو کپړو کښ مړو له غسل ورکوئ۔

فائده: دی حدیث کښې د حضور ﷺ د سپینو کپړو اغوستو ذکر نشته دی وجې نه دا په شمائلو کښې ذکر کول مخفی دی لیکن دا توجیه کیدے شی چې کله حضور ﷺ ددی ترغیب ورکړو نو پخپله اغوستل تری هم راووتل او په بخاری وغیره کښې د حضور ﷺ سپین لباس اغوستل بالتصریح ثابت دی۔

سمرة بن جندبؓ فرمائی چې حضور ﷺ وفرمائیل چې سپینې کپړے اغوندئ چې دا ډیری پاکې صفا وی او پدی کښې خپلو مړو ته کفن ورکوئ۔

فائده: ډیری پاکې صفا کیدو مطلب دادے چې لګ شان داغ پری ولګی نو محسوسیږی بخلاف د رنګداری کپړے چې په هغې باندی لګ شان داغ کم محسوسیږی۔

حضرت عائشهؓ فرمائی چې حضور ﷺ یو ځل د مکان نه بهر تشریف ووړو نو په حضور ﷺ باندی د تورو ویختو څادر وو۔

مغیره ابن شعبهؓ فرمائی چې حضور ﷺ یوه رومی جبه اغوستی وه چې د هغې نستونړی تنګ وو۔

فائده: دا قصه د غزوه تبوک ده ،علماء ددی قسم احدیثو نه استنباط کړے دے چې د کافرانو جوړ شوی څیزونه ناپاکه نه وی تر څو چې په څه خارجی طور باندی د هغې د ناپاکه کیدو یقین نه وی ، ځکه چې په روم کښې تر دغه وخته څوک مسلمانان شوی نه وو او ددوی بنړلی شوی کپړے حضور ﷺ اغوستلی دی۔

د حضور ﷺ د معاش په باره کښې

فائده: دا باب د شمائل په موجوده نسخو کښې دوه ځایه راغلے دے یو ځائے دلته او بل د کتاب په آخر کښې ۔لیکن د دوو ځایو د ذکر کولو څه خاص وجه نشته ددی وجې بعضے نسخو د دواړو بابونو احادیث په یو ځائے جمع کړی دی خو په اکثر نسخو کښې دوه ځایه دی ددی وجې نه دا توجیه کیدے شی چې د امام ترمذیؒ مقصود دلته صرف د تنګئ بیان دے او هلته چې حضور ﷺ د تنګئ په حالت کښې چې څه څیزونه استعمال کړی یا نوش فرمائیلی د هغې بیان مقصود دے ،ددی وجې نه دلته ئې صرف دوه حدیثونه ذکر کړی او هلته ډیر۔دا هم ممکن ده چه دلته هغې څیزونو طرفته اشاره وی مقصود وی کوم چې په تیرو حدیثونو کښې ذکر شو لکه زوړ لنګ یا د تنګو نستونړو جبه وغیره کوم چې د عام معمول خلاف وو دا دهغې وخت د عام تنګ حالئ د وجې وو چې ابتداءً غربت ډیر زیات وو ،پس د ترجمے الفاظ ار چې یو دی خو مقصود جُدا دے۔

امام ترمذی پدی باب کښې دوه حدیثونه ذکر کړی۔

ابن سیرینؒ فرمائی چی مونږ یوه ورځ د ابوهریرةؓ سره وو په هغه باندی یو لنګ او یو څادر وو دواړه د کتان وو چی په سُر بیخن رنګ باندی رنګ شوی وو ،ابوهریرةؓ په هغې باندی پوزه پاکه کړه او بیا ئې وفرمائیل واه واه! نن ابو هریره د بوڅکی په کپړه باندی پوزه پاکوی او یوه هاغه زمانه وه چی زه به د منبر نبویﷺ او د عائشےؓ د حجرے درمیان کښ بے هوشه پروت ووم او خلقو به د لیونی په ګمان زما سټ له په خپه زور راکوو حقیقت کښ په ما باندی لیونتوب وغیره هیڅ نه وو خو د زیاتی لوَګی دوجے نه به داسی حالت کیدو۔

فائده: کتان یو عمده قسم کپړه ده ۔صاحب د لغات الصراح لیکلی چی دا یوه باریک قسم کپړه ده چی د وښو د پوست نه جوړیږی او صاحب د محیط اعظم لیکلی چی کتان ته په ہندۍ کښ "السی" وائی د دی د پوستکی نه کپړے بنړلے شی ۔

د ابوهریرةؓ سټ له په خپه باندی زور ورکول په هغه زمانه کښ به لیونو له د علاج دپاره په سټ په خپه زور ورکولے کیدو چی په هوش کښ راشی۔دا حدیث ئې د حضورﷺ په حالاتو کښ ځکه ذکر کړو چی هر کله د ابوهریرةؓ پشان خواصو خادمانو دا حالت وو نو ددی نه د حضورﷺ د تنګۍ حالت پخپله معلوم شو چی دا حضرات اہل صفه به د نبیﷺ میلمانه شمار کیدل او څه چی به راتلل په دوی باندی به تقسیمیدل۔حضرت ابوهریرةؓ فرمائی چی ما یو پیره د عمرؓ نه د یو آیت متعلق څه تحقیق تپوس وکړو هغوی راته فرمایه زه ورسره روان ووم چی طاقت مِ ونه لرلو او بے هوشی ورتاؤ شوم۔

نن ډیر د مسلمانانو د تنګ حالۍ غوغا ده او د ډوډۍ سوال دومره اهم دے چی ددی په خاطر ہر قسم بد دینی اختیارولے شی لیکن آیا ددی حالاتو د سلَمه برخه هم زمونږ حالات شته؟ او دی حضراتو په دومره تکلیفونو کښ هم څه قسم دینی کمزوری برداشت کولے نه شوه۔

مالک ابن دینارؒ فرمائی چی حضورﷺ نه چرته د ډوډۍ او غوښه په مَړَه خیټه نده خوړلے مګر په حالت ضفف کښ،مالک ابن دینار فرمائی چی ما د یو بانډچی نه د ضفف تپوس وکړو نو هغه راته ووی چی د خلقو سره ډوډۍ خوړلو ته وائی ۔

فائده: د ضفف معنیٰ پته وه لکه چی وس هم اهل لغت په دی کښ مختلف دی ددی وجے نه مالک ابن دینار د یو بانډچی نه تپوس کړے دے ،اجتماعی حالت کښ د مَړے خیټے خوراک معنیٰ بعضو دا بیان کړے ده چی چرته به دعوت وو نو د مَړی خیټے د خوراک موقع به راغله کنی داسی به څه موقع نه راتله۔پدی باندی بعضے علماءو په ډیر زور سره رد کړے دے دوی وائی چی حضورﷺ ته داسی نسبت کول که چرے دا نسبت نن صبا چاته وکړے شی نو بد ئې ګنړی انتهائی بے ادبی ده۔مګر د بنده(حضرت شیخؒ) په نزد په دی کښ څه مانع نشته ، ځکه چی په نن زمانه کښ که دا نسبت چاته وکړے چی خپل کور په مَړه خیټه خوراک نه کوی نو ددی مطلب داوی چی دے بخیل دے،او په هغه زمانه کښ حضورﷺ ته په داسی نسبت کولو سره دا وهم نه راتلو ،ځکه چی د هغې وخت تنګ حالی معلومه ده چی څو څو وخته به مسلسل فاقه وه ۔او ددی سره د حضورﷺ سخا هم هرچاته معلومه ده چی د چرته نه به هدیه راتله هغه به ئې هم په اصحاب صفه باندی تقسیم کوله۔په داسی حال کښ به د مَړے خیټے خوراک موقع کله

راتله،لکن د حدیث شرحه کونکی دے مطلب ته غلط وائی او ددوی وینا دلیل دے ځکه که چرے دا مطلب غلط وی نو الله تعالیٰ دی په خپله مهربانۍ سره معاف کړی (اعوذ بالله ان اقول فی حقه ما لایلیق بشانه)

بهر صورت کومو علماءو چی دا مطلب ناخوښه کړے دے هغوی ددی مطلب داسی بیانوی چی حضور ﷺ به په حالت د کوربه والی کښ د میلمه سره په مړه خیټه ډوډۍ خوړله چه هسی نه میلمه زر پاسی او وږے پاتی شی ،او په هغه وخت کښ چی د حضورﷺ به میلمه راغی نو حضورﷺ به باوجود ددی غربت او تنګۍ د میلمه د پاره به ئی فکر کوو او څه به ئی پیدا کول، او کیدے چی د جمع سره خوراک مراد وی عامه ده خپل کور وی یا د بل چا۔ځکه چی په کومه مجمع کښ به حضورﷺ وو نو د حضورﷺ د لاس پورته کوو(خوراک بس کولو) سره د مجمع لاس وجتول بدیهی خبره ده۔

تنبیه: د حضورﷺ د ډکے خیټے/مَړے خیټے خوراک چی کوم ځائے راغلی دی ددی نه مراد په ټولو ځایونو کښ د خیټے د دریمے حصے مَړول مراد دی او دا حالت به هم په میلمستیا کښ وو کنی بیخی خیټه ډکول خو په هیڅ حالت کښ نه دی شوی نه په میلمستیا کښ او تنهائی کښ ۔

د حضورﷺ د موزے په بیان کښ

فائده: حضورﷺ څو قسمه موزے استعمال کړی دی ،د موزے د آدابو نه ځئ موذے اول په خپو کول دی ،د موزه د پخپو کولو نه مخکښ ټکوَخل ،ددی وجه داده چی په معجزات کښ طبرانی د موزے په باره کښ رایت نقل کړے دے حضرت ابن عباسؓ فرمائی چی حضورﷺ یوه ورځ په ځنګل کښ یو موزه پخپه کړه او د دویمے اراده ئی کوله چی یو کارغه راغے او موزه ئی اوچته کړه بره ئی اوخیژوله او راتاوه ئی کړه ،په هغے کښ یو مار ننوتے وو چی د راتاویدو سره بهر راووَتو ۔حضورﷺ د الله تعالیٰ شکر ادا کړو او د موزو د ادابو نه ئی یو قانون بیان کړه چی د هر مسلمان د پاره ضروری دی چی کله د موزے پخپو کولو اراده وکړی نو اول دی څنډی/ټکوَخی۔

بریدهؓ فرمائی چی نجاشی حضورﷺ له دوه ساده موزے په هدیه کښ رالیږلی وے حضورﷺ هغه پخپو کړے او د اودس نه وروستو ئی پرے مسح وکړه۔

فائده: نجاشی به د حبشے د هر بادشاه لقب وو لکه چی "شریف"به د مکے د هر والی لقب وو ،ددی نجاشی نوم **اصحمه** وو دے مسلمان شوے وو علماءو ددی نه استدلال کړے دے چی د کافر هدیه قبلول جائز دی ځکه چی دے تردے وخته مسلمان شوے نه وو البته بل حدیث کښ د کافر د هدیے نه انکار هم راغلے دے دے وجے نه علماءو دا په مختلف طریقو سره جمع کړی دی۔

مغیره ابن شعبهؓ فرمائی چی دحیه کلبی دوه موزے حضورﷺ ته ورکڑے وی یو بل روایت کښ د موزو سره د جبے د پیش کولو هم ذکر شته حضورﷺ به هغه پخپو کولے تردی چی وشلیدی،حضورﷺ دا تحقیق هم نه وو کڑے چی دا د حلال کڑے شوی ځناور دی یا د مردار۔

فائده:دی اخیر لفظ نه د احنافو ددی قول تائید کیږی چی د دباغت نه وروستو هره څرمن استعمالول جائز دی که حلال کڑے شوے وی او که مردار چی ددی بحث د فقه د کتابونو سره تعلق لری۔

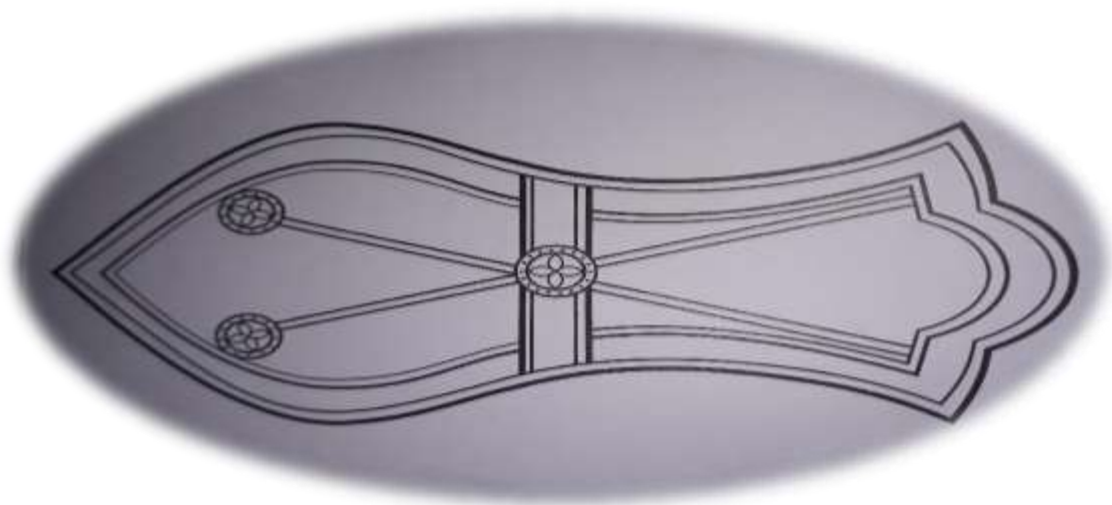
دحضورﷺ د پائزار مبارک بیان

فائده:په دی باب کښ د حضورﷺ د پائزار د ہیئت/شکل او د هغے د پخپو کولو او ویستلو د طریقے ذکر دے۔د پائزار شریف نقشه او د هغے برکات او فضائل د حکیم الامت اشرف علی تهانویؒ په رساله "زاد السعید"په اخیر کښ تفصیلی ذکر دی که د چا تفصیل مقصود وی هلته دی وگوری،خلاصه دا چی ددی خصوصیتونه بے انتها دی علماءو ددی بارہا تجربے کڑیدی د حضورﷺ زیارت نصیب کیږی د ظالم نه نجات ملاویږی ہر دل عزیزی حاصلیږی غرض په ہر مقصد کښ ددی په وسیله کامیابی حاصلیږی،د وسیلے طریقے هم په هغے کښ ذکر دی۔

امام ترمذی په دی باب کښ یوولس حدیثونه نقل کڑی دی۔

قتادهؒ فرمائی چی ما د حضرت انسؓ نه تپوس وکڑو چی د حضورﷺ نعل شریف څنگه وو ؟هغوی وفرمائیل چی په ہر یو کښ دوه دوه تسمے وے۔

فائده: په عربو کښ به پائزار داسی نه وو لکه څنگه چی دلته په هند کښ متعارف دے بلکه د یو څرمنی په تلی باندی به دوه تسمے وے۔چی نقشه ئی دا ده۔

ا نقشہ نعل مبارک

ابن عباسؓ فرمائی چی د نبیﷺ د نعلینو شریفوینو تسمے دوه جنگے وے۔

فائده: یعنی په ہره ہره تسمه کښ دوه دوه تسمے وی یعنه ہره تسمه دوه وی ،دی حدیث په راویانو کښ یو راوی خالد حذاء دے د حذاء معنیٰ د موچی/چمیار ده۔علماءو لیکلی دی چی دا صاحب موچی نه وو لیکن ناسته پاسته تعلقات ئی د موچیانو سره وو دی وجے نه دده لقب خالد موچی شو او په دی به خلقو پیژندو۔یعنی دکوم خلقو سره چی تعلقات ساتی د ھغے ظاهری او باطنی اثر به خامخا رنگ راوڑی۔

عیسیٰؒ فرمائی چی ماته انسؓ دوه پائزاره راویستل او وئی خودل راته چی په ھغے باندی ویخته نه وو ماته دھغے نه وروستو دا ثابتؒ ووئ چی دا د نبیﷺ نعلین شریفین وو۔

فائده:عربو به بغیر د ویختو لرے کولو نه هم کله کله پائزار جوڑوو، راوی ځکه د ویختو خبره وکڑه۔

عبید ابن جریحؒ د ابن عمرؓ نه تپوس وکڑو چی تاسو د بغیر ویختو څرمنی نه جوڑ پائزار پخپو کوئ ددی څه وجه ده؟ دوی فرمائیل چی ما حضورﷺ په داسی پائزار پخپو کولو او په ھغے کښ په اودس کولو لیدلے ددی وجے زه داسی پائزار خوښوم۔

فائده:سوال ځکه پیدا شو چی په عربو کښ تر دغ وخت تنعم او تمدن داسی نه وو ځکه سره د ویختو د څرمنی پائزار عام جوڑیدو۔ددی وجے نه د بخاری په مفصل حدیث کښ دی چی عبیدؒ ابن عمرؓ ته ووی چی زه ستاسو په معمولاتو کښ څه دسی څیزونه وینم چی د نورو صحابهؓ په معمولاتو کښ نه وینم یو د ھغے نه دا وو چی تاسو د ویختو نه صفا څرمنی پائزار استعمالوئ۔حضرت ابن عمرؓ د حضورﷺ په انتهائی اتباع کښ ددی هم خیال ساته نورو حضراتو به د عام دستور موافق دغه شان د څرمنی نه جوڑوو۔

حدیث کښ په ھغے کښ د اودس کولو مطلب دادے چی عربو په پائزار کښ گوَرت نه وو بس د لاندی تلے او دپاسه تسمه نو اودس پکښ په اسانه کیدے شو او بے تکلفه خپے وینځلے کیدے شوی۔ددی وجے حضورﷺ به کله کله د تعلیم او جواز د پاره داسی هم کول۔بعضے علماءو ددی مطلب دا بیان کڑے چی د اودس پسے به ئی سمدستی پائزار مبارک پخپو کوو دخپی د وچیدو انتظار به ئی نه کوو دی پاره چی معلومه شی چی په لمدو خپو پائزار پخپو کولو سره په اودس کښ کمے نه رازی۔

ابو هریرهؓ هم دا فرمائی چی د حضورﷺ د نعلینو شریفینو دوه تسمے وی۔

عمرو ابن حریثؓ فرمائی چی ما حضورﷺ په داسی پائزار کښ په مانځه باندی لیدلے دے چی په ھغے پورے دویمے څرمن گنڈلے شوی وه۔

فائده: یعنی تلے ئی دوه تخے و ے لاندی او باندی دواړه څرمن وه،یا دا مطلب چی د شلیدو په وجه ئی په څرمن کښ پیوند وو۔

ابوهریرةؓ فرمائی چی په یوه خپه پائزار پخپو دی څوک نه ګرزی یا دی دواړه پخپو کړی یا د دواړو اُباسی۔

فائده: دا حدیث په شمائلو کښ د ذکر کولو مطلب دادے چی د حضورﷺ عادت شریف د یو ے خپے پائزار پخپو کولو نه وو ،ځکه چی حضورﷺ کله نور منع کوی نو پخپله به پری ولی عمل کوی۔

په ظاهره د حدیث د ممانعت مطلب عادةً داسی کوی دی لهذا که د څه عارض د وجے نه لګ ډیر داسی تللل وشی مثلًا پائزار وشلیګی وغیره نو بیا څه خبره نده۔

ددی حدیث په ذیل کښ علماءو یوه موزه یا یو نستونړ ے اغوستل هم داخل کړی دی ۔غرض داچی هر څیز په معروفه طریقه اغوستل/پخپو کول پکار دی، د تکلف او بے تمیزئ نه ځان ساتل پکار دی۔

حضرت جابرؓ فرمائی چی حضورﷺ دا منع کړی دی چی څوک په ګس لاس خوراک وکړی یا یوه خپه باندی پائزار پخپو کړی۔

فائده: جمهورو علماءو په نزد باندی دا ارشادات استحبابی دی یعنی حرام ندی او د بعضی اهل ظواهرو په نزد ناجائز دی۔

ابوهریرةؓ فرمائی چی حضورﷺ ارشاد وفرمایه چی هر کله په تاسو کښ څوک پائزار پخپو کوی نو اول دی خے پخپو کړی بیا ګس او چی کله پائزار اُباسی نو شروع دِ په ګس کوی او بیا دی خے اُباسی ،یعنی خے پائزار دی پخپو کولو کښ مخکښ وی او ګس دی په ویستلو کښ مخکښ وی۔

فائده: چونکه پائزار د خپو د پاره زینت دے دی وجے نه ډیر وخته پوری په خپو پاتیکیدل پکار دی لکه چی مخکښ تیر شو ۔دغه شان هر هغه شے چی د استعمال زینت وی د هغے په اغوستلو کښ ابتدا د خی نه او په ویستلو کښ ابتداء د ګس نه پکار ده لکه قمیص ،پرتوګ ،کوټ وغیر۔

حضرت عائشةؓ فرمائی چی حضورﷺ به په هر کار کښ خے طرف مخکښ کولو حتی الوسع کوشش کوو تردی چی په سر منګز کولو ،پائزار پخپو کولو د اودس اندامونو وینځلو کښ۔

فائده: ددی در ے څیزونو تخصیص نشته بلکه د هر څیز دا حکم دے لکه چی مخکښ تیر شول،او حتی الوسع سره دی طرفته اشاره ده چی که څه ضرورت وی وی د ګس اول پخپو کولو نو څه خبره نده۔

ابو هریرهؓ فرمائی د حضورﷺ د نعلینو مبارکو دوه تسمے وے دغه شان د ابوبکرؓ او د عمرؓ د پائزار هم دوه دوه تسمے وی،د یو ے تسمے ابتداء حضرت عثمانؓ وفرمائیله۔

فائده: غالبًا عثمانؓ په دی وجه وکړه چی چرته دوه تسمے څوک ضروری ونه ګڼړی۔

د حضورﷺ د ګوتۍ مبارکی بیان

دی باب کښ امام ترمذیؒ اته احادیث نقل کړی دی۔

حضرت انسؓ فرمائی چی د حضور ګوتۍ مبارکه د سپینو وه او غمے ئی حبشی وو۔

فائده: د سپینو ګوتۍ د جمهورو په نزد جائز ده ،باقی پیتل وسپنه د احنافو په نزد ناجائز ده،حضورﷺ ابتداءً ګوتۍ نه وه جوړه کړی خو چی کله ورته معلومه شوه د عجمو بادشاهان بغیر مهر نه د خطونو قدر نه کوی او د بادشاهانو طرفته تبلیغی خطونه حضورﷺ شروع کړل نو په سنه ٦ یا ٧ هجری کښ مهر جوړ کړو ۔

په دی کښ د علماءو اختلاف دے چی د ګوتۍ حکم څه دے بعضو مطلقًا سنت ګرزولی بعضو بغیر د بادشاه او قاضی نه د نورو دپاره مکروه ګرزولی۔

دعلماء احناف (کثرالله تعالیٰ جمعهم وشکر سعیهم) تحقیق د شامیؒ د قول موافق دادے چی د بادشاه،قاضی،متولی وغیره چاته چی د مهر ضرورت وی ددی دپاره سنت دہاو ددی نه علاوه ند نورو د پاره جائز ده لیکن ترک (پریخودل) ئی افضل دی ۔

او ددی وجه ظاهره ده چی حضورﷺ هم هغه وخت جوړه کړی وه چی کله د بادشاهانو د خطونو د پاره ددی ضرورت راغے لکه چی په حدیث نمبر ٦ کښې راروان دی،

ابو داؤد شریف کښ حضورﷺ د بادشاه نه علاوه د نورور دپاره د ګوتۍ ممانعت هم راغلے دے مګر د حضورﷺ د مخے د نورو صحابهؓ نه استعمال هم ثابت دے او د حضورﷺ اجازت هم په بعضو احادیثو کښ شته ددی وجے نه دغه ممانعت په خلاف اولیٰ باندی حمل کړو۔

حضرت ابن عمرؓ فرمائی حضورﷺ د سپینو زرو ګوتۍ جوړه کړی وه په هغے باندی به ئی په خطونو وغیره مهر لګوو په ګوته کوله به ئی نه۔

فائده:د حضورﷺ ګوتۍ استعمالول د ډیرو حدیثونونه ثابت دی ددی وجے علماءو د ابن عمرؓ ددی حدیث مختلف توجیهات کړی دی ،

بعضی فرمائی چی مقصود ہمیش والے دے یعنی ہمیشه ئی نه په ګوته کوله، بعضے فرمائی چی د حضورﷺ دوه ګوتۍ وی یوه د مهر دپاره په ګوته کوله به ئی نه او دویمه د عام استعمال د پاره۔ دغه شان نور هم توجیهات دی ،لیکن د بنده(حضرت شیخؒ) په نزد باندی اولیٰ دادے چی ہر وخت به ئی نه په ګوته کوله

۔یو حدیث کښې راغلي دي چې حضورﷺ یوه پیره مونځ کوو او په ګس لاس باندې ئې ګوتۍ وه چې په هغې ئې نظر ولګیدو د هغې نه وروستو ئې په ګوته کول پریخودلې وو۔

په حدیثونو کښې د یوې رنګدارې کپړې متعلق هم داسې واقعه راغلې ده چې په مانځه کښې ئې په هغې نظر پریوتو نو حضورﷺ هغه وویسته او د هغې په ځائې ئې یوه معمولي کپړه واغوسته۔ ګوتۍ چونکه د ضرورت څیز وو دې وجې نه بیخي پریخود ئې مشکل وو دې وجې عام طور استعمال ئې پریخودو دا توجیه ډیرې قریبه ده،او د دویم باب په شپږم حدیث کښې رازي چې اکثر وختونو کښې به د معیقیبؓ سره وه۔

حضرت انسؓ فرمائي چې د حضورﷺ ګوتۍ د سپینو زرو وه او غمې ئې هم ددې وو۔

فائده: دا حدیث په ظاهره د هغې حدیث مخالف دې کوم کښې چې د حبشي غمې راغلې دې ۔کوم علماء چې ددوؤ ګوتو خبره کوی د هغې یو دلیل دا حدیث هم دې لکه چې د بیهقي وغیره هم دا رائې ده د هغې په نزد څو څه اشکال نشته ،لیکن کوم حضرات چې د یوې ګوتۍ قائل دي هغې داسې جمع کوی چې د حبشي کیدو معنئ داده چې حبشي رنګ ئې وو یا حبشي طریقه باندې وو یا ئې جوړوونکې حبشي وو۔

د بنده(حضرت شیخؒ) په نزد په تعدد باندې حمل کول ډیر خه دی چې په مختلفو اوقاتو کښې مختلفې ګوتۍ په ډیرو حدیثونو کښې ثابت دی،لکه چې یوه ګوتۍ حضورﷺ پخپله جوړه کړه بیا ورله خادمانو په هدیه کښې کړه لکه چې په جمع الوسائل کښې مختلف روایاتو نه دا مضمون ثابت دې۔

دحضرت انسؓ نه روایت دې چې کله حضورﷺ عجمو ته د خطونو لیږلو اراده وفرمائیله نو تو خلقو عرض وکړه چې عجم بغیر مهر نه خط نه قبلوی ددې وجې نه حضورﷺ ګوتۍ جوړې کړه چې د هغې سپین والې ګویا نن هم زما د نظر مخکښې دې ۔

فائده: ددې اخیرئ جملې نه د واقعې د خه یاد کیدو طرفته اشاره ده او د سپین والي نه د ګوتۍ د سپینو زرو کیدو طرفته اشاره ده۔

حضرت انسؓ نه روایت دې چې د حضورﷺ د ګوتۍ نقش "محمد رسول الله" وو ،په داسې طریقه چې محمد په یوه کرخه کښې رسول په بله کرخه کښې الله په بله کرخه کښې، بعضې علماؤ لیکلي دي چې صورت ئې داسې وو چې د الله پاک نوم د پاسه وو ،مګر د محققینو رائې داده چې دا په یو حدیث کښې هم ثابته نده۔ بلکه د ظاهر د داسې معلومیږی ۔

حضرت انسؓ نه روایت دے چی کله حضورﷺ کسریٰ او قیصر ته د خطونو لیگلو اراده وفرمائیله نو خلقو عرض وکړو حضور! دا خلق بغیر د مهر نه خطونه نه قبلوی ددی وجے حضورﷺ یو مهر جوړ کړو چی د هے حلقه د سپینو زرو وه او په هغے باندی "محمد رسول الله" لیک وو۔

فائده: کسریٰ د **فارس** ملک د بادشاه لقب وو او قیصر د **روم** ملک او نجاشی د **حبشے** ،د فارس بادشاه کسریٰ ته حضورﷺ خپله دعوت نامه د عبد الله ابن حذافه سهمیؓ په لاس روانه کړی وه،کسریٰ د حضورﷺ دعوت نامه ټوټے ټوټے کړه،حضورﷺ چی خبر شو نو خیرے ئی وکړی چی الله دی دده ملک ټوټے ټوټے کړی ،بس دغه شان وشوه۔

د روم بادشاه ته ئی د دحیه کلبیؓ په لاس خپله دعوت نامه ولیگله هغه باوجود ددی چی په نبوت ئی یقین وو خو ایمان ئی رانه وړو۔

نجاشی ته ئی د عمرو بن امیه ضمریؓ په لاس خط ولیږو لکه چی د مواهب لدنیه وغیره نه معلومیږی ۔دا هغه نجاشی ندے د کوم ذکر چی مخکښ تیر شو په چا چی حضورﷺ د جنازے مونځ کړے وو دا بل نجاشی دے ،دده د اسلام پته معلومه نده لکه چی ملا علی قاریؒ لیکلی دی۔

د حضور اکرمﷺ وعوت نامے خو ډیرے دی چی د سیرت او حدیثو په کتابونو کښ ذکر دی د غه خطونه مبارکه بعضو خلقو په مستقل نصانیفو کښ هم جمع کړی ، دی حدیث کښ د دریو دعوت نامو ذکر دے چی ددی مختصر ذکر مناسب دے ۔

یو خط د کسریٰ په نوم دے د فارس د هر بادشاه لقب کسریٰ وو هر یو چی وی ددی بادشاه نوم "پرویز" وو چی د نوشیروان نوسے وو ۔

خط مضمون دا وو۔

بسم الله الرحمن الرحيم. من محمد رسول الله إلى كسرى عظيم فارس. سلام على من اتبع الهدى وآمن بالله ورسوله، وشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له وأن محمدا عبده ورسوله، أدعوك بدعاية الله، فإني أنا رسول الله إلى الناس كافة لينذر من كان حيا ويحق القول على الكافرين، أسلم تسلم، فإن توليت فإن عليك إثم المجوس. (زرقانی)

ترجمه: بِسۡمِ اللّٰهِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِيۡمِ د الله د رسولﷺ د طرف نه د کسریٰ په نوم چی د فارس مشر (سردار) دے،سلامتی د هغغ چا د پاره ده چی څوک هدایت اختیار کړی ایمان راوړی او ددی خبری اقرار وکړی چی د الله وحده لاشریک نه علاوه څوک د عبادت لائق نشته او محمدﷺ د الله بنده او رسول دے ،زه تاته د الله د وینا (کلمے)دعوت درکووم ځکه چی زه د الله هغه رسول یم چی ټول جهان ته ددی دپاره رالیږلے شوے یم چی دغه خلق ویروم د کومو زړونه چی ژوندی دی (یعنی په چا کښ چی څه عقل شته ځکه بے عقله سړے په شان د مړے دے) او ددی دپاره چی د الله حجت په خلقو پوره شی (چی سبا په قیامت کښ ورته دا موقع ملاو نشی چی زه خبر نه ووم)ته اسلام راوړه چی په سلامتیا شی کنی ستا په اتباع کښ به د مجوسو وبال هم په تا باندی وی ځکه دوی ستا په اقتداء کښ گمراه کیږی،

حضرت عبد الله ابن حذافه ته ئی دا خط حواله کړو او ورته ئی وفرمائیل چی د کسریٰ گورنر **نرجو** په بحرین کښ ووسی دده په ذریعه دا کسریٰ ته ورسوه په دغه ذریعه هغوی خط ورسوو۔

کسریٰ دغه خط مبارک ولولوو او وائی وریدو بیا ئی ټکړے ټکړے کړو او ورتاؤ ئی کړو ۔

حضور ﷺ ته چی ددی علم وشو نو ده ته ئی خیدّرے وکړے ،دده ځوی شیرویه دے ډیر په بد طریقه مړ کړو چی قصه ئی د تاریخ په کتابونو کښ شته۔

دویم خط دکوم چی په دی حدیث کښ ذکر دے د قیصر په نوم باندی وو چی دے د روم بادشاه وو ۔دده نوم د مؤرخینو په نزد ہرقل دے ۔دا خط د دحیه کلبیؓ په لاس لیږلے شوے وو ،دے هم مسلمان نه شو خو د حضور ﷺ خط مبارک ئی ډیر په اعزاز سره کیخودو۔حضور ﷺ ته چی کله ددی خبر وشو نو ارشاد ئی وفرمایه چی کسریٰ خپل ملک ټکړے کړو او ہرقل د خپل ملک حفاظت وکړو ۔ددی خط مضمون داسی وو۔

بِسۡمِ اللّٰهِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِیۡمِ ۔من محمد عبد الله ورسولہ الی ہرقل عظیم الروم۔سلام علیٰ من اتبع الهدیٰ ۔اما بعد فانی ادعوک بدعایۃ السلام ۔اسلم تسلم ،یؤتک الله اجرک مرتین فان تولیت فان علیک اثم الیریسین ،ویا اهل الکتاب تعالوا الیٰ کلمۃ سواء بیننا و بینکم ان لا نعبد الا الله ولا نشرک بہ شیئًا ولایتخذ بعضنا بعضًا اربابًا من دون الله فان تولو فقولو اشهدوا بانا مسلمون (بخاری اعلام السائلین)

بِسۡمِ اللّٰهِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِیۡمِ د محمد ﷺ د طرفنه چی د الله بنده او د هغه رسول دے ہرقل طرفته چی د روم مشر(سردار)دے ۔سلامتی د هغے چا دپاره ده چا چی هدایت اختیار کړو ۔حمد سلام نه بعد زه تاته د اسلام د کلمے(لااٰله الا الله محمد رسول الله) طرفته دعوت درکوم ته اسلام راوړه چی په سلامتیا باندی پاتی شی او الله تعالیٰ تاته دوچنده اجر درکړی (لکه چی د اهل کتابو دپاره دوه چنده اجر دے لکه چی په سورت حدید کښ په آخر کښ ددی ذکر دے) او که ته مخ اړوی نو په تا باندی به ستا د ماتحتو زمیندارو وبال هم وی۔اے اهل کتابو راشئ ! راشئ یو داسی خبری طرفته چی زموږ او تاسو کښ مشترکه ده او هغه توحید دے چی د الله نه سِوا د چا عبادت به نه کوو ،د الله سره به څوک شریک نه جوړوو ، او په مونږ کښ به څوک یو بل د ځان دپاره رب نه جوړوی (لکه چی احبار او رهبان به جوړولے کیدل) ددی نه وروستو که هم اهل کتاب مخ اړوی نو بیا اے مسلمانانو! تاسو دوی ته اعلان وکړئ چی تاسو ددی گواه شئ چی مونږ مسلمانان یو(مونږ د خپل مسلک اعلام صفا کوو تاسو پوهه شه او ستاسو کار)

حضرت دحیهؓ چی کله دا خط مبارک ورسوو اود قیصر مخکښ ولوستے شو نو د ده وروره هلته موجود وو هغه ډیر په غصه کښ راغے او وئی وئیل دا خط ماله راکړئ ۔قیصر تپوس وکړو ته پری څه کوی ؟ وئی وئیل دا خط د لوستلو قابل ندے ،په دی کښ ستا دنوم نه ابتداء نده کړے شوے ،د خپل نوم نه ئی کړی ده تاته ئی د بادشاه په ځائے د روم مشر لیکلے دے وغیره وغیره۔ قیصر ووئیل ته بے وقوفه ئی دا غواړی چی زه دداسی کس خط وغورزووم د چا خواته چی ناموس اکبر (یعنی جبریلؑ)رازی،که چرے دے نبی وی نو ده له هم داسی لیکل پکار دی ۔دی نه بعد ئی حضرت دحیهؓ ډیر په اعزار او اکرام سره وساتلو۔قیصر دغه وخت په سفر کښ وو د سفر نه وروستو ده خپل ارکان او د سلطنت مشران جمع کړل او وئی وئیل چی تاسو یو داسی خبری طرفته متوجه کووم چی سراسر خیر او کامیابی ده او ہمیشه د پاره ستاسو د ملک د بقا ذریعه ده بے شکه دے نبی دے دده اتباع وکړئ او دده لاس نیوه وکړئ۔ده دا تقریر په داسی ځائے کښ

کوو چې دروازې ئې بندې کړې وې ،دا خلق ددې خبرې نه دومره ویریدل چې هر طرفته شور زوږ شو یو خوا بل خوا ئې منډې کړې خو دروازې بندې وې ډیر وخته پورې هنگامه وه دې نه وروستو ده ټول چپ کړل او او تقریر ئې وکړو چې اصل کښې ی د نبوت یو دعوه کونکې پیدا شوې دې نو ما ستاسو امتحان اغیستو چې تاسو په خپل دین کښې څومره کلک ئې وس ماته پته ولګیده ـ هغه خلق دده مخې ته د خپل عادت موافق په سجده پریوتل ،ددې نه وروستو ئې دوی له شاباشې ورکړه او رخصت ئې کړل۔

بعضې روایاتو کښې دي چې ده دغه خط خکُل کړو ،په سر ئې کیخود،او د ریخمو په کپړه کښې ئې راغونډ کړو او د ځان سره ئې سنبال کړو او پوپ(دعیسایانو عالم) ئې راوغوښتلو د هغه سره ئې مشوره وکړه هغه ورته ووې چې بیشکه دا نبی آخر الزمان دې د چا زیرې چې زمونږ په کتابونو کښې موجود دې ،قیصر ووې ماته هم ددې خبرې یقین دې خو که چرې زه مسلمان شوم نو دا خلق به ما قتل کړې او بادشاهی به لاړه شي۔(اعلام السائلین)

کوم وخت چې خط د قیصر خوته ورسیده دغه وخت دې په خپل مذهبی سفر باندې بیت المقدس ته راغلې وو دغلته د مکې مکرمې یوه لویه تجارتی قافله هم تلې وه ده د تحقیق د پاره دد غې قافلې سردار راوبلو چې د هغې قصه په تفصیل سره د بخاری شریف روایت کښې موجوده ده۔دا د هغې زمانې قصه ده چې په صلح حدیبیه کښې د حضورﷺ او د اهل مکه په مینځ کښې د څو کالو دپاره یو عهد نامه تیار شوې وه چې خپل مینځ کښې به جنگ نه کوو۔ابو سفیانؓ چې دغه وخت لا مسلمان شوې نه وو فرمائی چې دغه وخت زه هم شام ته تلې ووم کوم وخت کښې چې د حضور خط مبارک دحیه کلبیؓ هرقل طرفته یوړو۔ هرقل د خلقو نه تپوس وکړو چې په دې علاقه کښې څوک شته ددې نبوت دعویٰ کونکې پیژند ګلو واله شته؟ خلقو ووې آو څه خلق راغلې دې ۔پدې باندې مونږ طلب کړې شو زه د قریشو د څو کسانو سره دده خواته لاړم هغه مونږ د ځان سره کینولو او تپوس ئې وکړو چې په تاسو کښې دغه کس (نبیﷺ) ته په رشته دارئ کښې څوک نزدې دې؟ ما ووې زه ۔ هغه زه د ځان خواته کړم او باقی کسان ئې زما نه وروستو کینول او هغوی ته ئې ووې زه دده نه سه سوالونه کوم تاسو ورته په غور غوږ کیدئ چې کمه خبره دروغ وکړې تاسو ئې ښکاره کوئ،

ابو سفیانؓ تر دغې وخته مسلمان شوې نه وو او سخت ترین دشمن وو دې وائې چې په خدائې قسم که چرته ددې بدنامئ یره نه وې چې خلق به ما په دروغو باندې بدنام کړې(یعنې دروغ به مې ښکاره کړې) نو ما به خوامخوا دروغ وئیلې وې ،مګر د بدنامئ یرې په رشیاؤ باندې مجبوره کړم ـددې نه بعد هغه د خپل ترجمان په ذریعه زمانه څه تپوسونه وکړل۔

سوال:د نبوت دا دعوه دار د نسب په اعتبار سره په تاسو کښې څنګه سړې دې؟

جواب: په مونږ کښې لوې اوچت نسب واله دې۔

سوال:دده په مشرانو کښې څوک بادشاه تیر شوې؟

جواب:څوک نه۔

سوال: دده تابع دارې کونکې خلق لوئې خاندان واله دې کنه معمولی درجې واله؟

جواب:د معمولی درجے خلق۔

سوال:دده تابعداری کونکی کمیږی که زیاتیږی؟

جواب: زیاتیږی۔

سوال:دده په دین کښ د داخلیدو نه بعد څوک په خفګان دده د دین نه واپس کیږی هم که نه؟

جواب:نه۔

سوال:ستاسو دده سره چرته جنګ شوے دے؟

جواب:او شوے دے۔

سوال:د جنګ حالات څنګه وی(تاسو ګټه کوئ که هغوی)؟

جواب: کله هغوی غالب وی کله مونږ۔

سوال:هغه چرته وعده خلافی کوی؟

جواب:نه۔خو نن صبا ورسره زمونږ یوه معاهده ده نده معلومه چی پوره کوی به ئی کنه۔ ابوسفیان وائی چی ماته ددی خبری نه علاوه د بلی خبری موقع ملاؤ نه شوه چی د ځان نه مِ سوا کړے وے۔

سوال: دده نه مخکښ چا د نبوت دعوی کړی؟

جواب:نه۔

بعضو روایاتو کښ دی چی هرقل تپوس وکړو چی د بد عهدئ یره درسره ولی ده؟ ابو سفیان ووی چی زما قوم د خپلو حلیفو سره د هغوی د حلیفو خلاف مدد کړے دے۔په دی باندی هرقل ووی چی کله تاسو شروع وکړه نو تاسو ډیر بد عهده شوئ۔ددی نه بعد هرقل بیا خبره د سر نه شروع کړه او وئی وئیل : ما ستا نه د نسب تپوس وکړو تا ووی عالی نسب واله دے ۔انبیاءؑ په عالی نسب کښ پیدا کیږی ما ووی چی د هغه په مشرانو کښ څوک بادشاه وو نا ووی نه۔زما خیال چی شاید پدی بهانه باندی بادشاهت واپس اغیستل غواړی۔ما د هغه د متبعینو تپوس وکړو چی شریف خلق دی که کمزوری تا جواب راکړو چی کمزوری ،د انبیاءو متبعین ہمیشه کمزوری خلق وی(چی شریفان خلق خپل نخوت ددی نه منع کوی)ما سوال وکو چی ددی دعویٰ نه مخکښ تاسو د دروغ ګوئی الزام په دہ باندی لګوو کنه؟تا انکار وکړو ۔ما دا کنړل چی کیدے شی د خلقو متعلق په دروغو دروغو ئی په الله هم دروغ شروع کړی وی (مګر څوک چی په خلقو باندی دروغ نه وائی نو دے به په الله باندی څنګه دروغ ووائی) ما سوال وکړو چی دده په دین کښ څوک داخل شی نو په خفګان سره بیا مرتد کیږی؟ تا انکار وکړو ۔د ایمان دا خاصیت دے چی کله دده بشاشت زړونو کښ ننوزی۔ما تپوس وکړو چی دده خلق سوا کیږی که کمیږی؟ تا ووی سوا کیږی د ایمان خاصه داده تردی چی تکمیل وشی۔ما د هغه سره د جنګ باره کښ تپوس وکړو تا ووی کله مونږ غالب کله هغه ۔د انبیاءؑ سره ہمیشه دا معامله وی خو خه انجام ددی وی ۔ما د بد عهدئ باری کښ تپوس وکړو ،تا انکار وکړو۔دا د انبیاءو صفت وی چی بد عهد نه وی ،ما ووی دده نه مخکښ چا د نبوت دعویٰ کړی ده؟

تا انکار وکڑو ،زما دا خیال وو که چری دده د مخکښ چا دا دعویٰ کړی وی نو دے هم دهغه تقلید کوی۔ددی نه بعد هرقل خلقو ته ووی دهغه تعلیمات څه دی ؟خلقو ووی د مونځ کولو،صدقه کولو،صله رحمی کولو،عفت او پاکدامنۍ حکم کوی ۔

هرقل ووی که دا خبری رشتیا وی کومی چی تاسو وکړی نو بے شکه چی دے نبی دے۔زما دا یقین وو چی هغه به نزدے وخت کښ پیدا کیږی خو دا خیال مِ نه وو چی په تاسو کښ به وی ۔که چری زما دا یقین وے چی زه د هغه خواته رسیدے شم نو ما به د هغه سره د ملاویدو خواهش کړے وو(لیکن د مرگ او د بادشاهۍ د تلو د وجے نه تلے نشم) او که زه د هغه خواته وے نو ما به ورله خپی وینځلی وی ۔بیشکه د هغه بادشاهه دلته رارسیدونکی ده کوم ځائے چی زه یم۔د هرقل نورے هم ذکر دی ۔دے د خپل کتاب هم ماهر وو او د نجوم هم ماهر وو ددی وجے نه دته د مخکښ نه داسی خیالات راتلل او تحقیقات به ئی کول۔په بعضے روایاتو کښ دا هم راغلی دی چی ده دغه خط ډیر په احتیاط سره په یو صندق کښ د سرو زرو په یو بلکه کښ محفوظ ایخے وو چی چی هغه نسل در نسل دده په اولاد کښ رامنتقل شو۔

وشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له ، لم يتخذ صاحبة ولا ولداً وأن محمدا عبده ورسوله وأدعوك بدعاية الله فإني أنا رسوله فأسلم تسلم , أهل الكتاب تعالوا إلى كلمة سواء بيننا وبينكم أن لا نعبد إلا الله ولا نشرك به شيئا ولا يتخذ بعضنا بعضاً أربابا من دون الله ، فإن تولوا فقولوا اشهدوا بأنا مسلمون ، فان أبيت فعليك إثم النصارى .

بسم الله الرحمن الرحيم . من محمد رسول الله إلى النجاشي ملك الحبشة ، سلّم أنت فإني أحمد إليك الله الذي لا إله إلا هو الملك القدوس السلام المؤمن المهيمن ، وأشهد أن عيسى بن مريم عليه

روح الله وكلمته ألقاها إلى مريم البتول الطيبة الحصينة فحملت به فخلقه من روحه ونفخه كما خلق آدم بيده ، وإني أدعوك إلى الله وحده لا شريك له والموالاة على طاعته وإن تتبعني وتؤمن بالذي جاءني فإني رسول الله وإني أدعوك وجنودك إلى الله عزوجل وقد بلغت ونصحت فاقبلوا نصيحتي . والسلام على الهدى .

الله الرحمن الرحيم . من بسم رسول الله إلى كسرى عظيم فارس . سلام على من اتبع الهدى وآمن بالله ورسوله ، وشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له وأن محمدا عبده ورسوله ، أدعوك بدعاية الله ، فإني أنا رسول الله إلى الناس كافة لينذر من كان حيا ويحق القول على الكافرين ، أسلم تسلم ، فإن توليت فإن عليك إثم المجوس . (زرقاني) محمد